

JAVNO NASTOPANJE V OSNOVNI ŠOLI S PRILAGOJENIM PROGRAMOM / Mag. Barbara Rebolj, profesorica slovenščine in bibliotekarka / OŠ Jela Janežiča

Odgovorni smo za tisto, kar naredimo, pa tudi za tisto, česar ne.
Voltaire

ZAKAJ JAVNO NASTOPANJE

Osnovna šola s prilagojenim programom izobrazuje otroke s posebnimi potrebami (lažja motnja v duševnem razvoju, slepi in slabovidni, gluhi in naglušni, govorno-jezikovna motnja, gibalno ovirani, dolgotrajno bolni, učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, z motnjami vedenja in osebnosti in z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi). V šoli potekata dva programa: program z nižjim izobrazbenimi standardom in posebni program. Z javnim nastopanjem se sreča vsak človek in nemalokrat je v zadregi, kako govoriti, kaj govoriti, za koga govoriti... Učenci, ki obiskujejo šolo s prilagojenim programom, imajo tako še več jezikovnih težav že zaradi svojih omejitev, ki so različne: nerazločen in neartikuliran govor, jecljanje, revno besedišče, slaba zavest o knjižnem jeziku, pogosta mašila, premori, nimajo občutka za ritem, intonacijo in barvanje, nekateri imajo primanjkljaje v pisnem izražanju in branju, težave pri pregibanju besed in izražanju kompleksnih povedi oziroma sporočil ter težave s koncentracijo.

Spet drugi pa se lahko srečujejo s pravnasprotnimi težavami, imajo visoke verbalne sposobnosti, dober slušni spomin, dober besedni zaklad, tekoče berejo in se dobro zapomnijo besedne informacije ter besedne zveze, vendar pa imajo nizke motorične zaznavno-prostorske in socialne sposobnosti. Za te učence z neverbalnimi specifičnimi težavami je značilna nesposobnost zaznavanja neverbalnih socialnih znakov (gest, obraznih izrazov), pomanjkanje očesnega stika, velika gostobesednost in veliko govorjenja o stvareh, ki ne ustrezajo kontekstu. Težko razumejo tudi izražanje v prenesenem pomenu in analogije, sporočila razumevajo dobesedno.

Odziv učencev s posebnimi potrebami na govorni položaj je po navadi neposreden, in če so okoliščine poznane, tudi stalen. Skratka, če so v okolju, ki ga poznajo, zelo radi nastopajo in celo igrajo. Prav zaradi njihovega navdušenja, pa tudi zavoljo zapovedanih šolskih prireditev in možnosti nastopanja v svojem lokalnem okolju, se je na naši šoli izoblikoval krožek javnega nastopanja. Udeleženci krožka so bili večinoma učenci programa nižjega izobrazbenega standarda (od 6. do 8. razreda), prisotni pa so bili tudi učenci višjih razredov posebnega programa.

POTEK IN AKTIVNOSTI KROŽKA

Jezik je orodje, in da to orodje pravilno in učinkovito uporabljamo, je treba poznati njegov sistem in pravila, zelo pomembno pa je tudi poznavanje in uporaba čim bogatejšega besedišča. Učni načrti, učbeniki ter delovni zvezki so prilagojeni in tako kot v večinski osnovni šoli se zaradi podrejanja zahtevam šolskega sistema premalo razvijajo razumevanje, razmišljanje ter kreativnost, in prav to je osnova za zadovoljivo oziroma uspešno sporazumevanje na splošno. Na drugi strani pa gre pri jeziku tudi za bolj mehaničen del, kjer vaja in trening prav tako obrodita sadove. Oba vidika in pa veččutni pristop, ki upošteva različne učne stile učencev in uporablja različne aktivnosti (vizualne, besedne, gibalne, gustatorne, olfaktorne) ter različne pripomočke, so bili uporabljeni pri snovanju tega krožka. Učenci so izvajali vaje in jezikovne igre za vsa jezikovna področja: fonološko, morfološko, semantično, sintaktično in pragmatično. Na fonološkem področju so bile vaje za doslednost posameznih glasov (sičnikov, šumnikov) in za artikulacijo glasov v različnih besedah ter v razlikovanju podobnih glasov, npr. *t-d*, *p-b*. Na morfološki ravni smo delali

vaje iz besednih vrst, kjer so učencem znane predvsem polnopomenske besede, manj pa nepolnopomenske besede. Na pravorečni ravni smo pri slovničnih besedah trenirali pravorečni izgovor predloga *v*, ki pa ne povzroča težav samo učencem, ampak v veliki meri tudi učiteljem. Pri polnopomenskih besedah smo izbrali znane prevzete besede, kot so npr. *dilema*, *atrakcija*, *fenomen*, razlagali njihov pomen in iz teh besed delali različne premetanke in vaje: iskanje besed, ki se začnejo na isto črko kot prevzeta beseda, iskanje besed, ki imajo enako število črk kot prevzeta beseda, iskanje novih besed iz črk prevzete besede. Za širjenje pomena besed smo uporabili zgodbe iz narobe besed slikanice Adija Smolarja *Jezikovni kotliček*. S tem so učenci ugotavljali, kako imajo besede določen pomen in kako jih uporabljamo ali samo enopomensko ali pa večpomensko ali pa celo dobijo nov šaljiv pomen kot v Smolarjevi slikanici. Na področju semantike smo se torej učili nove besede, kot se na primer izvaja začetni jezikovni pouk angleščine v angleški šoli. Besede smo brali, zapisovali in razlagali njihov pomen ter jih naslednjic poskušali spet priklicati v spomin. Širili smo tudi metaforični pomen besed in razlagali njihov pomen. Tudi pri prenesenem pomenu imajo učenci s posebnimi potrebami težje predstave, ker jim je bližji neposredni in konkretni pomen. Zato smo najprej iskali primere in nato na primerah razložili prave metafore, na primer *moja mama je kot sonce* (*lepa, dobra, velika, svetla*), in iz tega smo izpeljali *moja mama je sonce*. Sintaktični del je vseboval tvorjenje povedi in krajših besedil. Pogosti zapleti so bili pri zloženih povedih (priredno in podredno). Na pragmatičnem področju smo igrali različne igre vlog, tako da so učenci poskušali jezikovno vsebino umeščati v kontekst sporazumevanja in upoštevati

ustreznost glede na naslovnika, temo, čas, resničnost, jasnost, razumljivost.

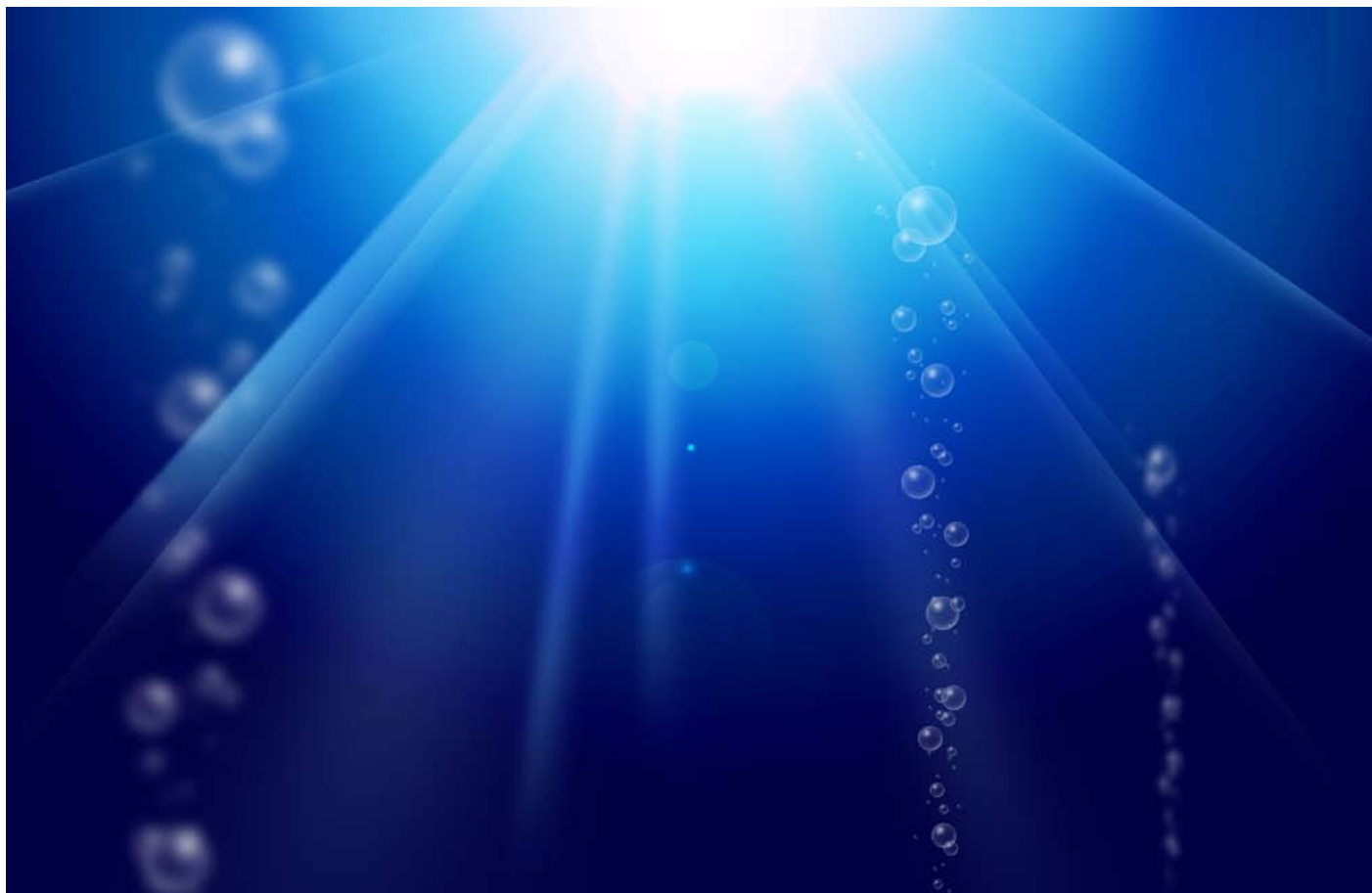
Ker je abstraktna domena šibka točka otrok s posebnimi potrebami in prav tako humor, smo prebirali kratke humoristične tekste ali stripe, razlagali pregovore in modre misli. Poleg pomenske razlage, razumevanja in smešnega učinka so humoristična besedila in modre misli ter pregovori dobro izhodišče za različne možnosti dela z besedilom. Misli učenci lahko berejo z občutkom, pazijo na premore, poudarjajo pomembne besede, pri

branju pazijo na očesni stik. Ko berejo, nastopajo pred drugimi učenci in vadijo prihod na svoj nastop. Pri pomenškem delu razložijo pomen posameznih besed misli in pomen celotne misli. Misli lahko tudi razpoložensko različno barvajo. Na višji ravni pregovore tudi parafrazirajo oziroma predrugačijo ali jih zapišejo tako, kot jih razumejo (za pomoč primerjajo podobne razlage iz knjige Kristine Čehovin Kastelic *Pregovori in reki za najmlajše*). Iz posamezne misli ali pregovora si izberejo eno besedo in iščejo besede na osnovi asociacij oziroma miselnega toka. Humoristična

besedila so učenci poskušali povzeti s svojimi besedami in jih povedati pred drugimi učenci.

Vaje so bile usmerjene tudi na pozornost, katere so sestavine retorične tehnike: iskanje, razporeditev, ubeseditiv, pomnjenje in udejanjenje. Iskanje informacij ali snovi za določeno temo predstavlja težko nalogo že pri rednem pouku, ko učenci nabirajo ali literaturo iz knjižnice ali podatke s spleta. Za snov, ki smo jo uporabljali, so največkrat izbirali in pregledovali iz že izbranega oziroma omejenega nabora

možnosti ali pa so tudi sami iskali v šolski knjižnici. Pri iskanju potrebujejo precej direktne in konkretne usmeritve. Za razporeditev in ubeseditev smo pisali zgodbe na osnovi slikic, ki so morale biti členjene na uvod, jedro in zaključek. K ubeseditvi sodijo tudi že prej omenjene naloge iz besedišča, prenesenega pomena in teksta. Pri pomnjenju so obnavljali kratka besedila in uporabljali tehniko miselnega vzorca. Vsa ta prizadevanja pa so se nato udeležila v različnih govornih vlogah, ki so jih učenci izvajali na različnih prireditvah.

REZULTATI KROŽKA

Dobre strani krožka so bile torej vidne celo leto. Učenci so pridobili veliko samozavesti oziroma samopodreditve, kar je tudi osebna lastnost, ki jo je treba pri otrocih s posebnimi potrebami še posebej negovati in spodbujati. Poleg širjenja svojega besedišča so praktično utrjevali posebne vloge govornika, to je govorni nastop pred publiko,

ki zahteva kar nekaj določenih spretnosti, npr. glasno in tekoče branje oziroma govorjenje, sledenje času in spremljanje zaporedja, usklajevanje govornice telesa z glasom, vzdrževanje očesnega stika, upoštevanje prave intonacije, hitrosti, barve in ritma glasu ter premorov in poudarjanja.

Poleg vloge napovedovalcev na prireditvah so učenci nastopali tudi v vlogi deklamatorjev in recitatorjev, kjer smo se navajali tudi na umetniško interpretacijo literarnega besedila. Poleg individualnih nastopov so nekateri učenci iz krožka nastopali tudi na plesno-glasbeno-gledališki predstavi *Urška* avtorja Andreja Rozmana Roze, ki je požela s strani različnih gledalcev vedno samo pozitivne in lepe odzive.

LITERATURA

Čehovin Kastelic Kristina (2012) *Pregovori in reki za najmlajše*. Ljubljana: Alba 2000.

Manček Marjan (1992) *Slovarček tujk*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Novak Olga (2013) Razrednik in razredne ure. *Didakta*, let. XXVIII (št. 167): str. 24–28.

Pekelj Cirila (2012) *Učenci z učnimi težavami v šoli ali kaj lahko stori učitelj*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Rozman Andrej (2010) *Urška*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Smolar Adi (2011) *Jezikovni kotliček*. Jezero: Morfem.

Sovre Tjaša (2014) Izboljšanje medosebnih odnosov v starostno mešanem oddelku – akcijska raziskava. *Didakta*, let. XXII (št. 167): str. 6–8.

Virk-Rode Jožica in Belak-Ožbolt Jasna (1990) *Razred kot socialna skupina in socialne igre*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Žagar France (1994) *Besedilne in besedne igre: priručnik za delo v nižjih razredih osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.